MEDDELANDE NR 2007:37

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Uppföljning av åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen i Jönköpings län

Luftens och hälsans år 2002
Djurens och växternas år 2003
Året för vattnets bästa 2004
Den byggda miljö och klimatets år 2005

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Uppföljning av åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen i Jönköpings län

Luftens och hälsans år 2002
Djurens och växternas år 2003
Året för vattnets bästa 2004
Den byggda miljö och klimatets år 2005

MEDDELANDE NR 2007:37

Meddelande	nr 2007:37
Referens	Stefan Lundvall och Marielle Magnusson, Naturavdelningen, Land och miljömål, 2007
Kontaktperson	Stefan Lundvall, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 036-39 50 70, e-post stefan.lundvall@f.lst.se
Webbplats	www.f.lst.se
Illustrationer	Tobias Flygar
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—07/37--SE
Upplaga	ex.
Tryckt på	2007
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper och omslaget består av PET-plast, kartong, bomullsväv och miljömärkt lim. Vid återvinning tas omslaget bort och sorteras som brännbart avfall, rapportsidorna sorteras som papper.

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2007

Innehållsförteckning

Sammanfattning **4**

Inledning **5**

Uppföljning av åtgärdsarbetet **7**

Vilka ansvarar för att genomföra åtgärderna? 7
I vilken utsträckning har åtgärderna genomförts? 8
Länsstyrelsens åtgärder 9
Skogsstyrelsens åtgärder 10
Kommunernas åtgärder 11
Kommunenkät 11

Redovisning av läget för samtliga åtgärder **15**

Övergripande **15**
Övergripande vatten **16**
Begränsad klimatpåverkan **16**
Frisk luft **17**
Bara naturlig försurning **19**
Giftfri miljö **20**
Skyddande ozonskikt **23**
Säker strålmiljö **24**
Ingen övergödning **26**
Levande sjöar och vattendrag **27**
Grundvatten av god kvalitet **30**
Myllrande våtmarker **31**
Levande skogar **34**
Ett rikt odlingslandskap **36**
God bebyggd miljö **38**

Diskussion **41**

Sammanfattning

Länsstyrelsen har regeringens uppdrag att i ”i bred förankring i länen utveckla regionala åtgärdsprogram för att nå miljökvalitetsmålen”. Den här rapporten visar arbetsläget år 2007 för ”första generationens åtgärdsprogram”. Under åren 2002-2007 har fyra åtgärdsprogram tagits fram enligt följande:

- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö. Rapport nr 2003:39.
- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Bara naturlig försurning delmål 2 och 5. Rapport nr 2004:46.
- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet. Rapport nr 2005:55.
- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö. Rapport nr 2007:7.

I rapporten redovisas i vilken utsträckning åtgärderna har genomförts fram till augusti år 2007. Totalt rör det sig om 170 åtgärder och resultatet redovisas i översiktliga tabeller och diagram. För att ta del av fullständiga beskrivningar av åtgärderna hänvisas till åtgärdsprogrammen.

Arbetet med att genomföra de första två åtgärdsprogrammen har inte prioriterats i den utsträckning som förväntades när Länsstyrelsens styrelse tog beslut om programmen. Detta gäller både kommunerna, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Femton procent av åtgärderna i de tre första programmen har inte påbörjats och framför allt har en stor andel av de pågående åtgärderna påbörjats ett eller flera år senare är planerat. Under år 2007 har bilden dock förbättrats och ett stort antal åtgärder har påbörjats. Trenden är alltså positiv när det gäller åtgärdsprogrammens förankring hos de aktörer som är genomförare av åtgärderna.

Det finns inga ekonomiska medel avsatta för att genomföra åtgärder utifrån de regionala prioriteringar som görs i åtgärdsprogrammen. I stort sett alla medel till miljöarbetet är centralt styrda till sina särskilda områden, till exempel områdesskydd och kalkning. Det begränsar kraftigt möjligheterna att genom åtgärdsprogrammen påverka i vilken utsträckning miljökvalitetsmålen uppnås. De flesta åtgärder är därför anpassade till att kunna genomföras till låga kostnader eller inom befintlig verksamhet. Åtgärdsprogrammen kan ändå spela en betydelsefull roll genom att bidra till att effektivisera och öka arbetet för att nå miljökvalitetsmålen. Exempel på detta kan vara förbättrad samverkan mellan olika aktörer, förbättrad information och kunskapsunderlag och prioritering av miljöarbetet utifrån miljömålen.

Inledning

Riksdagen har antagit 16 miljökvalitetsmål och ett 70-tal delmål som visar vad som behöver uppnås till en viss tid. Länsstyrelserna har uppdraget att i samverkan med andra intressenter ta fram miljömål för sitt län. Miljömålen för Jönköpings län utgår från de nationella och innebär att länet ska bidra med sin del för att de nationella målen ska uppnås. Målen är anpassade till länets förutsättningar. De är oftast mål för tillståndet i miljön, utsläpp eller skydd av natur. I några fall har vi så kallade länsegna delmål som saknar motsvarighet nationellt. Länsstyrelserna har också i uppdrag att i bred förankring i länen utveckla regionala åtgärdsprogram för att nå miljökvalitetsmålen och bidra med uppföljning av målen på regional nivå.

Årtal	Nationellt	Jönköpings län
1999-2001	Miljökvalitetsmål och delmål antas	
2002		Miljökvalitetsmål och delmål antas
2004-2005	Utvärdering och revidering av målen	
2006		Uppdatering av målen
2008-2009	Utvärdering och revidering av målen	
2010		Utvärdering och revidering av målen
	Utvärdering och revidering vart fjärde år	
2025	*Miljöpåverkan är på en långsiktigt hållbar nivå?*	

ÅTGÄRDER

Att organisera miljöarbetet efter miljömålen innebar ett nytt sätt att arbeta. För att komma i gång på ett bra sätt i Jönköpings län genomfördes fyra temaår under åren 2002-2005. Varje år togs ett åtgärdsprogram fram för några av miljökvalitetsmålen så att alla miljökvalitetsmål som berör länet ingår i något av de fyra åtgärdsprogrammen. Eftersom miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* inte kom till förrän år 2005, så finns det ännu inte med i något åtgärdsprogram. Länsstyrelsens styrelse har ställt sig bakom programmen efter förslag från arbetsgrupper där representanter från olika intressenter ingått som kommuner, företag, Landstinget, LRF, Naturskyddsföreningen med flera. Åtgärdsprogrammen innehåller analyser av det pågående miljö-

arbetet och nya åtgärder som behövs för att länets delmål ska uppnås. Länsstyrelsen och kommunerna står som ansvariga för en stor majoritet av åtgärderna, men i många fall är även andra aktörer inblandade.

Arbetet med att genomföra åtgärderna i programmen pågår, liksom annat miljöarbete. Tanken har varit att löpande revidera programmen. Inom Länsstyrelsen pågår diskussioner (år 2007) om att i samband med revideringarna gå över till en indelning av miljömålen enligt de tre nationella åtgärdsstrategierna.

Denna rapport visar i vilken utsträckning åtgärderna har genomförts fram till augusti år 2007. Totalt rör det sig om 170 åtgärder och resultatet redovisas i översiktliga tabeller. För att ta del av fullständiga beskrivningar av åtgärderna hänvisas till åtgärdsprogrammen. De kan beställas i tryck eller laddas ner från http://www.f.lst.se/f/Publikationer/. Titel och rapportnummer anges nedan.

- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö. Rapport nr 2003:39.
- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Bara naturlig försurning delmål 2 och 5. Rapport nr 2004:46.
- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet. Rapport nr 2005:55.
- Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö. Rapport nr 2007:7.

14 av miljökvalitetsmålen berör Jönköpings län

Av de 16 nationella miljökvalitetsmålen är det två som inte direkt berör Jönköpings län och därför inte ingår i något av åtgärdsprogrammen. Det gäller *Hav i balans samt levande kust och skärgård* och *Storslagen Fjällmiljö.* Utsläpp från Jönköpings län påverkar förstås även haven och fjällmiljön men de innefattas av andra miljökvalitetsmål, till exempel *Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft* och *Ingen övergödning*. För nedanstående miljökvalitetsmål finns regionala mål och åtgärdsprogram.

Begränsad klimatpåverkan

Frisk luft

Bara naturlig försurning

Giftfri miljö

Skyddande ozonskikt

Säker strålmiljö

Ingen övergödning

Levande sjöar och vattendrag

Grundvatten av god kvalitet

Myllrande våtmarker

Levande skogar

Ett rikt odlingslandskap

God bebyggd miljö

Ett rikt växt- och djurliv

Uppföljning av åtgärdsarbetet

Vilka ansvarar för att genomföra åtgärderna?

I de fyra åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen som tagits fram i Jönköpings län till och med år 2007 finns sammantaget 170 åtgärder. För en del åtgärder är ansvaret för genomförandet fördelat på två eller flera aktörer. Därför blir summan större än 170 i nedanstående diagram.

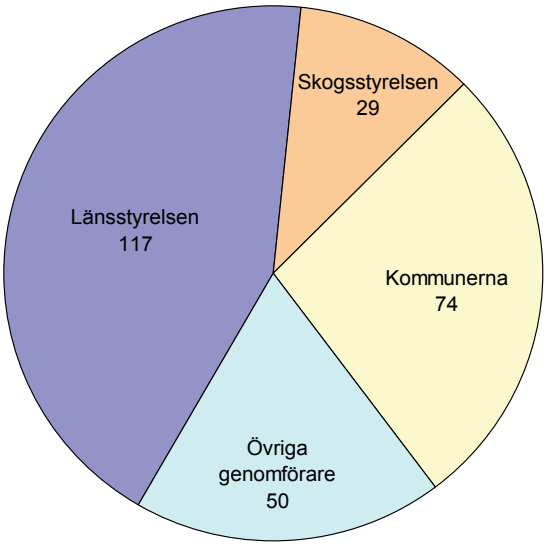

Diagram 1. Åtgärdernas fördelning på genomförare. I gruppen övriga genomförare ingår olika organisationer.

Länsstyrelsen står som ansvarig genomförare för närmare hälften av åtgärderna i programmen. Det betyder inte att Länsstyrelsen är den enskilt viktigaste aktören för möjligheterna att nå miljömålen. Det är snarare ett uttryck för att Länsstyrelsen har haft ansvaret för att ta fram åtgärdsprogrammen och att det inte har varit lätt att få en bra förankring hos alla aktörer för att ta på sig ett genomförandeansvar. Samtidigt har Länsstyrelsen ett brett arbetsfält som påverkar alla miljökvalitetsmål som berör länet.

I gruppen ”Övriga genomförare” ingår ett stort antal olika organisationer och myndigheter. De som har ansvar för flera åtgärder framgår av tabell 1 på nästa sida.

Tabell 1. ”Övriga genomförare”

Organisation	Antal åtgärder
Lantbrukarnas riksförbund	11
Landstinget	9
Vägverket	5
Botaniska föreningen	5
Hushållningssällskapet	5
Regionförbundet	4
Länsmuseet	3
Naturskyddsföreningen	2

I vilken utsträckning har åtgärderna genomförts?

Som framgår av diagram 2 på nästa sida är ungefär en femtedel av åtgärderna genomförda och närmare hälften pågående. Det räcker med att en av kommunerna arbetar med åtgärden för att den ska klassas som pågående, vilket gör att diagrammet ger en ofullständig bild. Om programperioden gått ut klassas en sådan åtgärd som *delvis genomförd*

Tabell 2. Alla åtgärder i programmen har klassats efter genomförandegrad:

Genomförd	innebär att åtgärden är slutförd eller att åtgärden pågår löpande efter programperiodens slut
Delvis genomförd men avslutad	innebär att åtgärden inte genomförts fullt ut enligt intentionerna i åtgärdsprogrammet, men ytterligare insatser är inte planerade under programperioden
Pågående	innebär att arbetet med åtgärden har påbörjats av minst en av de ansvariga genomförarna
Ej påbörjad	

Uppföljning av kommunernas arbete med åtgärderna redovisas särskilt på sidorna 11-14. Av de 29 ej påbörjade åtgärderna skulle 11 ha varit genomförda före år 2007 enligt tidsplaneringen. För fyra av dessa är bedömning att de inte kommer att genomföras av olika anledningar. Kortfattade kommentarer till alla enskilda åtgärder finns på sidorna 15-40. Åtta av åtgärderna har inte klassats. De ingår i det senast antagna åtgärdsprogrammet från våren 2007 och kommer att följas upp med en enkät under år 2008.

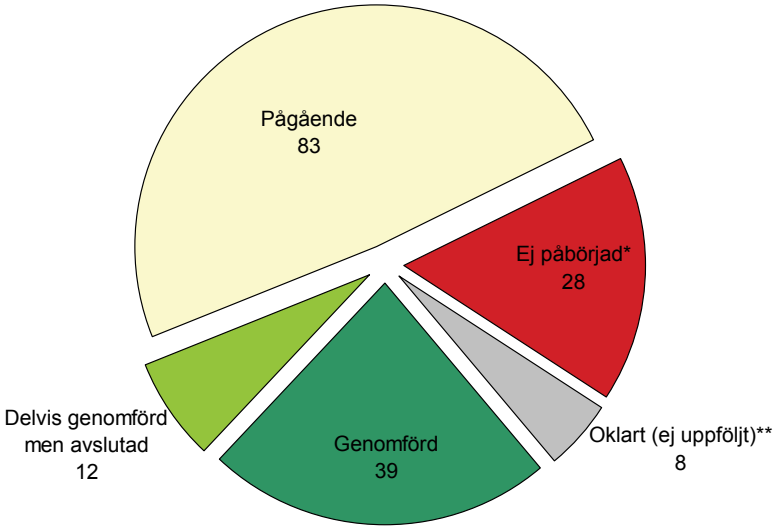

Diagram 2. Klassning av åtgärdernas genomförandegrad, alla åtgärder.
** 8 av dessa åtgärder ingår i det senast antagna programmet från år 2007.*
***Alla dessa åtgärder ingår i det senast antagna programmet från år 2007.*

Länsstyrelsens åtgärder

Länsstyrelsen är ansvarig för genomförandet av 117 åtgärder, i många fall i samverkan med andra aktörer. Som framgår av diagram 3 pågår ett omfattande arbete med 33 genomförda åtgärder, 5 delvis genomförda men avslutade och 59 pågående. Den högra stapeln visar hur de 20 åtgärder som ej påbörjats ligger i tidsplaneringen i åtgärdsprogrammen. 10 skulle ha varit genomförda senast år 2006. Länsstyrelsen bör fortfarande kunna genomföra 6 av dessa trots förseningen.

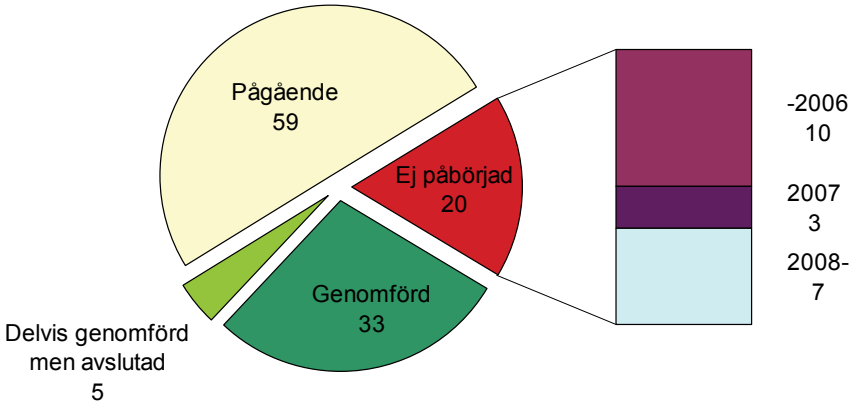

Diagram 3. Klassning av genomförandegrad för åtgärder där Länsstyrelsen är genomförare.

Av de åtgärder som inte kommer att genomföras beror två (Giftfri miljö, åtgärd 1 och 4) på att den person som skulle arbeta med projekten slutade på Länsstyrelsen utan att tjänsten återbesattes, och två (Skyddande ozonskikt, åtgärd 3 och 7) på att medfinansiering från näringslivet aldrig blev av, vilket var en förutsättning.

Skogsstyrelsens åtgärder

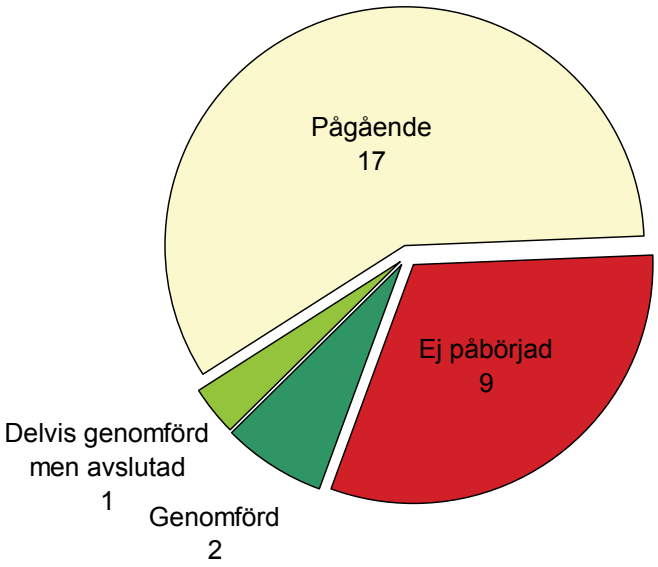

Diagram 4. Klassning av genomförandegrad för åtgärder där Skogsstyrelsen är genomförare.

Skogsstyrelsen är ansvarig för genomförandet av 29 åtgärder, i många fall tillsammans med Länsstyrelsen eller annan aktör. Tre av åtgärderna är genomförda eller delvis genomförda, 17 är pågående och 9 har inte påbörjats.

Kommunernas åtgärder

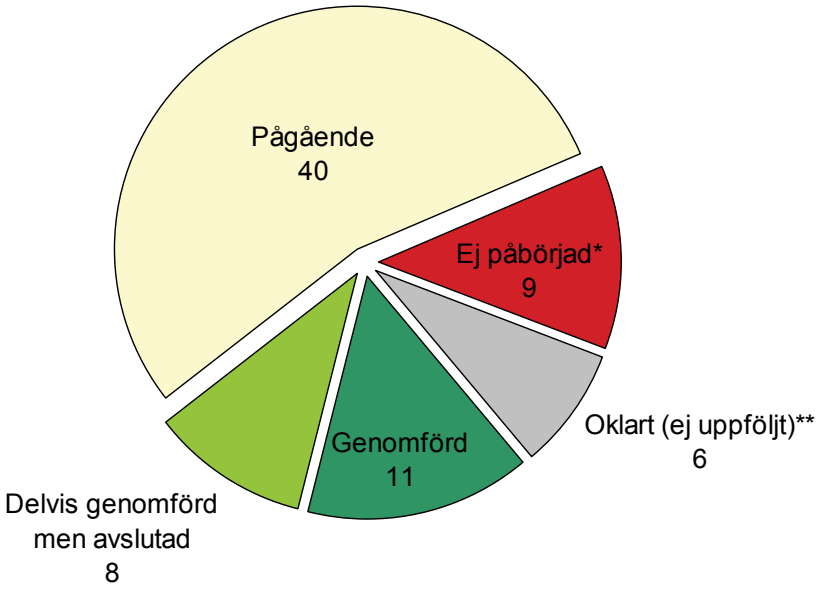

Diagram 5. Klassning av genomförandegrad för åtgärder där kommunerna är genomförare.
** 1 av dessa åtgärder ingår i det senast antagna programmet från år 2007.*
***Alla dessa åtgärder ingår i det senast antagna programmet från år 2007.*

Kommunerna står som genomförare för sammantaget 74 åtgärder, i många fall i samverkan med andra. Mer än hälften av åtgärderna är pågående, men klassningen betyder inte att alla kommuner arbetar med alla 40 pågående åtgärder. Av de ej påbörjade åtgärderna är det flera som beror på att Länsstyrelsen inte har tagit det första initiativ som krävts för åtgärdens genomförande. Nedanstående avsnitt om kommunenkäten och sidorna 15-40 ger information om läget för de enskilda åtgärderna.

Kommunenkät

I början av år 2007 hade Länsstyrelsen inte information om läget för 19 av kommunernas åtgärder. Därför skickades en enkät ut med frågor om dessa. Sex åtgärder som ingick i det då nyligen antagna åtgärdsprogrammet för Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö ingick inte i enkäten. Dessa klassas som ”oklart (ej uppföljt)” i diagram 5. Av de 19 åtgärderna i enkäten bedömdes 1 som *genomförd,*10 som *delvis genomförda* och 8 som *pågående.*

Vid klassningen av åtgärderna har bedömningen gjorts enligt följande. En åtgärd klassas som pågående om den är det i minst en av kommunerna. Det gäller även om den inte har påbörjads i någon av de övriga kommunerna, eller om den är genomförd i alla övriga kommuner (helt eller delvis). En åtgärd som är genomförd i en kommun men inte i övriga kommun bedöms som *delvis genomförd.*. Åtgärder i åtgärdsprogrammet för luften och hälsans år bedömdes som *delvis genomförda* även om

kommunerna hade angivit den som *pågående* eftersom åtgärdsprogrammet för luften och hälsans år löpte ut 2006.

Bedömningen av de 19 åtgärderna visar att endast en åtgärd är helt genomförd i länet. Men i varje enskild kommun så är det fler än en åtgärd som har genomförts. Diagram 6 visar antalet genomförda åtgärder per kommun.

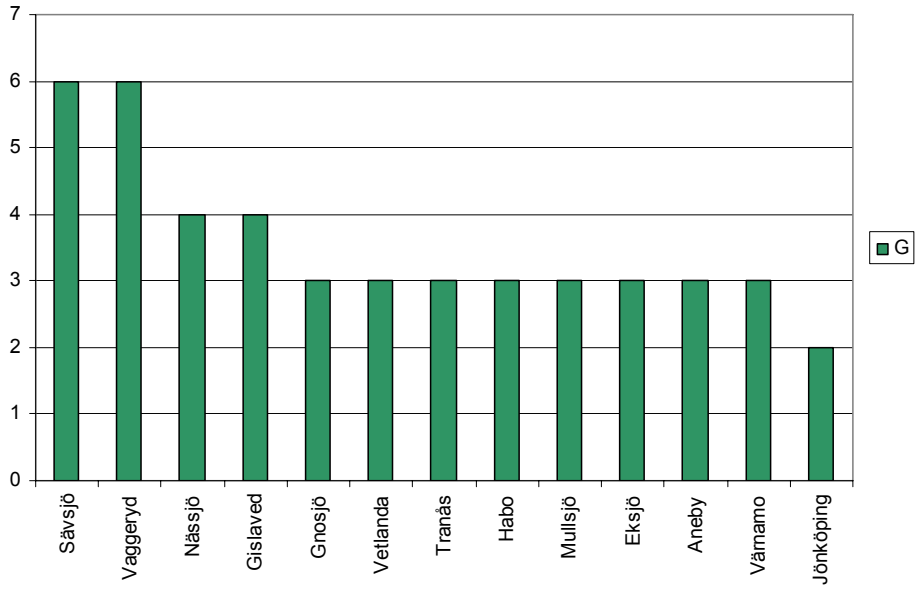

Diagram 6. Figuren visar antal genomförda åtgärder per kommun.

I topp ligger Sävsjö och Vaggeryds kommuner med sex genomförda åtgärder. Därefter kommer Nässjö och Gislaveds kommuner med fem genomförda åtgärder. Flertalet av kommunerna har tre genomförda åtgärder och Jönköpings kommun har två åtgärder som är genomförda. Den åtgärd som samtliga kommuner har genomfört är åtgärd 8 för miljökvalitetsmålet Frisk luft: information om användning och avfallshantering för produkter som innehåller lösningsmedel. En åtgärd som samtliga kommuner utom en har genomfört är åtgärd 1b för miljökvalitetsmålet Frisk luft: Spridning av ”elda rätt”- information till villaägare med vedeldning.

Diagram 7 visar genomförda, pågående och delvis genomförda åtgärder som en stapel och ej genomförda åtgärder som en stapel.

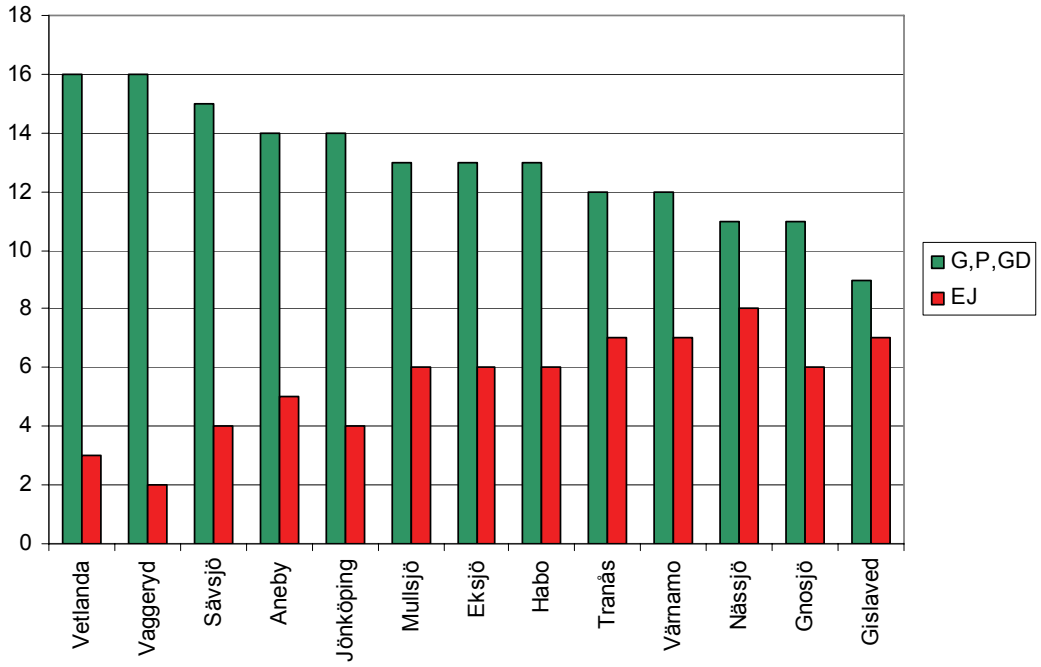

Diagram 7. Genomförda, pågående, delvis genomförda åtgärder samt ej påbörjade åtgärder.

Diagram 7 visar att åtgärdsarbetet pågår i kommunerna och för alla kommuner gäller att antalet åtgärder som kommunen arbetar med är fler än antalet åtgärder där arbetet ej har påbörjats. En åtgärd som åtta kommuner inte har påbörjat är åtgärd 3b för miljökvalitetsmålet Frisk luft: Spridning av information om miljö- och kostnadsinformation om alkylatbensin. En åtgärd som elva kommuner inte har genomfört är åtgärd 1 för miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt: tillsynskampanj vid rivningar och ombyggnationer med avseende på ozonnedbrytande avfall.

I tabell 3 redovisas statusen på varje enskild åtgärd för varje kommun. En vit ruta innebär att kommunen inte har svarat på frågan.

Tabell 3. Kommunvis redovisning över åtgärdsstatusen på de 19 åtgärderna som var med i enkäten våren 2007.

	Aneby	Eksjö	Gislaved	Gnosjö	Habo	Jönköping	Mullsjö	Nässjö	Sävsjö	Tranås	Vaggeryd	Vetlanda	Värnamo
Frisk luft. Åtg 1b	G	G		G	G	G	G	G	G	G	G	G	EJ
Frisk luft. Åtg 3b	G	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	G	G	G	GD	EJ
Frisk luft. Åtg 4b	P	P	GD	P	P	P	P	EJ	P	P	P	P	P
Frisk luft. Åtg 8	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G
Giftfri miljö. Åtg 7	EJ	EJ	EJ	EJ	G	P	G	EJ	G	EJ	G	GD	P
Giftfri miljö. Åtg 8	P	EJ		P	GD	P	GD	EJ	P	P	P	P	P
Giftfri miljö. Åtg 9	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	P	EJ	EJ
Giftfri miljö. Åtg 10	P	P	EJ	P	EJ	P	EJ	P	P	P	P	P	P
Skyddande ozonskikt. Åtg 1	EJ	GD	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	P	EJ
Säker strålmiljö. Åtg 8	P	P	G	P	P	P	P	GD	GD	P	P	P	P
Säker strålmiljö. Åtg 10	P	EJ			P		P	EJ	P	P	P	P	P
Ingen övergödning. Åtg 2	GD	GD	GD		GD	GD	GD	P	GD	GD	GD	GD	GD
Ingen övergödning. Åtg 6	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
Levande sjöar och vattendrag. Åtg 5	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 7	GD	P	G	G	P	GD	P	GD	G	P	G	G	G
Grundvatten av god kvalitet. Åtg 8	EJ	G	G	P	P	EJ	P	G	G	EJ	G	P	G
Levande skogar. Åtg. 2	P	P	EJ	EJ	EJ	P	EJ	P	EJ	EJ	P	EJ	EJ
God bebyggd miljö. Åtg 10	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ	P	EJ	G	EJ	EJ	EJ	EJ	EJ
God bebyggd miljö. Åtg 13	P	P	P	P	P	P	P	EJ	P	EJ		P	EJ

Redovisning av läget för samtliga åtgärder

För varje åtgärd redovisas:

- Åtgärdsnummer; enligt åtgärdsprogrammet.
- Åtgärdsnamn, innefattande en kortare beskrivning av åtgärden.
- Ansvarig aktör/genomförare, om länsstyrelsen är ensam aktör anges funktion.
- Ursprunglig tidsplan
- Klassning av genomförandegrad september 2007 (G/DG/P/EJ), se förklaring i tabell på sida 8.
- Uppföljning, beskrivning av aktuellt läge för åtgärdens genomförande.

Övergripande

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	I nyhetsbrev från Länsstyrelsen sprids informationsmaterial som behövs för åtgärderna till kommunerna	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2004-	G	Miljöskyddsenheten har två nyhetsbrev – MiljöNytt och HälsoNytt. 3-4 miljönytt och 2-4 hälsonytt publiceras per år sedan 2004. Naturavdelningen har haft flera nyhetsbrev men sedan år 2007 ett gemensamt.
2	Träffar för kommunernas handläggare genomförs två gånger per år för samordning av arbetet	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2004-	G	Handläggarträffar genomförs nu löpande flera gånger per år sedan år 2004.

Övergripande vatten

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Vattenforum. Seminarier förslagsvis vartannat år för utbyte av erfarenheter och aktuell kunskap.	Länsstyrelsen (Vatten)	2006-	P	I oktober 2006 anordnade Länsstyrelsen ett första Vattenforum, där såväl Länsstyrelsen som andra aktörer i länet presenterade sitt vattenarbete.
2	Vatten som egen programdel i kommunernas översiktsplaner	Kommunerna	-2008	P	Länsstyrelsen (Plan-bostad) verkar för detta vid samråd med kommunerna. Länsstyrelsens höstkonferens 2007 har Tema vatten. Det kommer att ta längre tid än till 2008 innan alla kommuner reviderat sina ÖP.
3	En bred satsning på information (här finns flera delmoment)	Kommuner, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Södra, Skogssällskapet, LRF	2005-	P	Flera av delmomenten har genomförts såsom information vid Hushållningssällskapets sommarmöte och Länsstyrelsen har tagit fram fem faktablad om vad man ska tänka på inom ett vattenskyddsområde. Ett utkast till den övergripande informationsstrategin ska tas fram i oktober 2007.

Begränsad klimatpåverkan

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Gemensamma miljökrav vid upphandling av transporter och transporttjänster. Vid upphandling ställs även krav på körsätt och uppföljning.	Regionförbundet, kommunerna, Länsstyrelsen, Statliga verk, Landstinget	2007-	EJ	Länsstyrelsen ska ta initiativet genom att arrangera ett seminarium vilket ännu inte gjorts.
2	Samutkörning av leveranser i kommunal förvaltning.	Kommunerna	2007-	?	Ej ännu uppföljt.

Frisk luft

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1a	Länsstyrelsen tillhandahåller ”Elda rätt”-information till länets kommuner	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2004-2005	G	Åtgärden är genomförd med utsänd skrivelse den 11 oktober 2004 (dnr 501-12660-04). I skrivelsen hänvisas till goda exempel på Internet och broschyrer.
1b	Länets kommuner sprider ”Elda rätt”-information till villaägare med vedeldning	Kommunerna Skorstensfejarmästarna	2004-2005	G	Bedömning från kommunenkät våren 2007: 11 kommuner har genomfört åtgärden, 1 planerar (Värnamo) och 1 kommun (Gislaved) har inte besvarat frågan.
1c	Länsstyrelsen verkar för införande av nationellt bidrag vid byte av gammal eldningsutrustning till ny, godkänd för användning i tätort.	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2004-2005	G	Förslaget har framförts i remissvar till regeringen om Miljömålsrådets rapport Miljömålen -allas vårt ansvar! 2004-06-14 dnr 501-3082-04. Enligt Miljömålsrådets rapport ska Energimyndigheten arbeta vidare med ett förslag till finansiering. Frågan bevakas kontinuerligt i miljömålsarbetet.
2	Protokollering vid sotning. Länsstyrelsen verkar för genomförande av projekt för bättre statistik om småskalig eldning.	Länsstyrelsen RUS-projektet Energimyndigheten, Skorstensfejarmästarna Kommunerna	2004-2005	G	Miljöskyddsdirektören sitter med i Energimyndighetens styrgrupp i Forskningsprogrammet för Utsläpp och luftkvalitet. Inom forskningsprogrammet har SOTDATA-projektet genomförts. Tranås och Gnosjö kommuner har ingått i projektet som nu väntas gå vidare. Förslag finns om nationellt ansvar för databasen. Mycket arbete kvarstår för att få med alla kommuner.
3a	Länsstyrelsen tar fram och tillhandahåller miljö- och kostnadsinformation om alkylatbensin.	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2004	G	Information samt länkar publicerad i HUT-sekretariatets nyhetsbrev nummer 4 2004.
3b	Kommunerna och handeln medverkar till spridning av information.	Handeln Kommunerna	2004	GD	Bedömning från kommunenkät våren 2007: 4 kommuner arbetar med viss informationsspridning (Aneby, Sävsjö, Tranås, Vaggeryd). 1 kommun arbetar med information inom kommunens miljöanpassade upphandling (Vetlanda). 8 kommuner arbetar inte med frågan.
4a	Länsstyrelsen genomför information till kommuner om nya möjligheter att rena lösningsmedelutsläpp från mindre anläggningar (B- och C-anläggningar).	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2005	G	Länsstyrelsen har genomfört ett VOC-seminarium inom ramen för handläggarträff hösten -04 för länets miljöskyddshandläggare, och ett seminarium våren -07. Branschexperter har deltagit i dessa. Information om handbok (utkast) har spritts till länets kommuner. Arbetsgrupp med Vetlanda och Värnamo har bildats.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
4b	Kommunerna genomför riktad tillsyn av anmälningspliktiga verksamheter med VOC-utsläpp och informerar om möjligheten att minska utsläppen.	Kommunerna	Ej tidsatt	GD	Länsstyrelsen har verkat för genom att hantera frågan vid handläggarträff där även branchrepresentanter deltog. Enligt kommunenkäten våren 2007 arbetar 12 kommuner med tillsyn avseende anmälningspliktiga verksamheter med VOC-utsläpp samt med en del informationsspridning (Sävsjö, Gnosjö, Vaggeryd, Vetlanda, Tranås, Jönköping, Habo, Mullsjö, Aneby, Värnamo, Eksjö, Gislaved). 1 kommun arbetar inte med frågan (Nässjö).
5a	Gemensam upphandling av alternativbränsledrivna fordon.	Regionala myndigheter Landstinget Kommunerna Näringslivet		EJ	Ingår även i åtgärdsprogram för God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan, och bör samordnas med åtgärd 1 Begränsad klimatpåverkan. Upphandlingar av alternativbränslefordon görs, men ännu inte genensamma upphandlingar enligt åtgärden. Enligt lag minst 85 % av statliga inköp av personbilar vara ”miljöbilar”.
5b	”Lättare tanka biogas”, Länsstyrelsen verkar för bättre tillgänglighet till de biogasmackar som finns genom gemensamt betalningssystem.	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2004	G	Länsstyrelsen har påtalat behovet för Sydkraft och Jönköpings kommun våren 2004. Situationen blir kontinuerligt bättre. Vid de flesta stationer går det idag att betala med vanliga bankkort och flera andra typer av kort.
6	Länsstyrelsen verkar för motorvärmare i samtliga nya bilar.	Länsstyrelsen (vatten)	2004-2005	P	Kontakter har tagits med bilbranschen men hittills utan resultat.
7	Information till större arbetsplatser om kollektivtrafikmöjligheter.	Länsstyrelsen Länstrafiken	2004	P	Arbetet bedrivs inom SMART-trafikant projektet.
8	Information om användning och avfallshantering angående lösningsmedel.	Kommunerna		G	Bedömning från kommunenkät våren 2007: Länets samtliga kommuner har arbetat med informationsspridning.
9	Långtgående miljökrav ställs vid upphandling av arbetsredskap/arbetsmaskiner (anv. av EKU-delegationens upphandlingsverktyg)	Kommunerna Näringslivet		EJ	Bör samordnas med åtgärd 1 Begränsad klimatpåverkan.
10	Långtgående miljökrav ställs vid upphandling av fordon och transporttjänster (anv. av EKU-delegationens upphandlingsverktyg)	Regionala myndigheter Kommunerna Näringslivet Landstinget		P	Bör samordnas med åtgärd 1 Begränsad klimatpåverkan. Upphandlingsseminarium har genomförts, 3 transportföretag har i samverkan med Vägverket miljöcertifierats. Enligt Landstingets nya miljöpolicy ska alla deras personbilar vara miljöbilar (okt-07 har hälften av 150 st bytts ut). För statliga myndigheter gäller minst 85 % miljöbilar vid inköp av personbilar. Upphandling av biogasbussar pågår för Länstrafiken.

Bara naturlig försurning

Bara naturlig försurning behandlas i två åtgärdsprogram, både det från Luften och hälsans år och det från Djurens och växternas år. Åtgärden nedan med beteckningen D&V1 hör till det senare. Den är snarlik åtgärd 2 i det tidigare åtgärdsprogrammet.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Provtagning av vattenkemi i försurade, men ej kalkade sjöar, vilka inte har provtagits på tio år.	Länsstyrelsen (Vatten)	2005-2008	G	Provtagning genomfördes 2005 i samband med riskinventering. Rapporterat i meddelande 2006:43.
2	Askåterföring på de marker där uttag av biobränsle sker.	Skogsstyrelsen	2005-2008	P	Skogsstyrelsen och större markägare sprider aska. Skogsstyrelsen sammanställer i en databas var aska har spridits. Länsstyrelsen och länets kommuner har sammanställt vilka områden som är prioriterade för askåterföring och skogsmarkskalkning.
3	Samordning av kalknings- och askåterföringsverksamheterna.	Länsstyrelsen, (Vatten) Skogsstyrelsen	2005-2008	P	Löpande kontakter sker mellan myndigheterna. Dock finns inga medel för gemensamma åtgärder. Länsstyrelsen och länets kommuner har sammanställt vilka områden som är prioriterade för askåterföring och skogsmarkskalkning.
4	Fortsatt optimering av den pågående sjö- och vattendragskalkningen	Länsstyrelsen, Berörda kommuner	Löpande	P	Kalkningen utvärderas vart tredje år avrinningsområdesvis. Löpande justeringar däremellan. Särskild genomgång har gjorts under våren 2007
D&V 1	Askåterföring och kalkning på skogsmark	Skogsstyrelsen	fr.o.m. 2005	P	Skogsstyrelsen och större markägare sprider aska. Kalkspridning i begränsad omfattning i försöksområden. Medel saknas för kalkspridning i större skala. Skogsstyrelsen sammanställer var aska och kalk har spridits i en databas. Länsstyrelsen och länets kommuner har sammanställt vilka områden som är prioriterade för askåterföring och skogsmarkskalkning.

Giftfri miljö

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Länsstyrelsen verkar för att projekt genomförs för att öka anslutning till Miljödiplomering/FR-2000	Länsstyrelsen Kommunerna Företagarorganisationer	2004-2006	EJ	Förstudien är klar. Projektområde ”Miljöstrategisk näringslivsutveckling” är avlutat vilket har inneburit att projektet inte blivit av. Länsstyrelsen har därefter drivit ett annat projekt där företaget fått redovisa vilka kemikalier som de använder. De har också fått respons på detta.
2	Länsstyrelsen behandlar utfasningsämnen i prövningen	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2003-2006	G	Löpande arbete inom prövningen. Idag finns det med i nära 100 % av alla tillstånd.
3	Länsgemensam handledning för hantering av kemikalier	Kommunerna Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2003-	P	En länsgemensam handledning gällande lagring av kemiska produkter är klar och en kemikaliehandbok med tips och idéer för hur tillsynsmyndigheter kan bedriva kemikalietillsyn har tagits fram av Länsstyrelsen. Handboken är överskickad till Kemikalieinspektionen för granskning/kommentarer. Kommer förhoppningsvis i tryck under vintern 2007/08.
4	Länsstyrelsen verkar för ett ”Koll på dina kemikalier”-projekt	Företagarnas riksorganisation Högskolan Länsstyrelsen Kommunerna	2004-2005	EJ	Förstudien är klar. Projektområde ”Miljöstrategisk näringslivsutveckling” är avlutat vilket har inneburit att projektet inte blivit av. Länsstyrelsen har därefter drivit ett annat projekt där företaget fått redovisa vilka kemikalier som de använder. De har också fått respons på detta.
5	Länsstyrelsen verkar för att det skapas ett Kemikalieforum F-län	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2004	G	Länsstyrelsen har verkat för att tillskapa ett Kemikalieforum. Intresse finns inom vissa branschorganisationer, dock saknas finansiering och projektägare.
6	Länsstyrelsen och Landstinget verkar för att en Regional stödfunktion för miljömedicinsk bedömning utvecklas gemensamt för länen i sjukvårdsregionen	Landstinget Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2004	G	Länsstyrelsen och Landstinget har på olika sätt verkat för detta. Yrkes- och miljömedicinskt centrum i Linköping har tagit policybeslut för att så ska ske och nu har anställt en egen resurs för arbetet.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
7	Handledning och checklista för hållbar dagvattenhantering i länet	Kommunerna Länsstyrelsen (Miljöskydd)		GD	Länsstyrelsen har skickat enkät till länets kommuner för att få fram nuläge (dimensionering av nät, ev policybeslut mm). Med sammanställningen av svaret skickades exempel på checklistor från Växjö, Malmö, Jönköping och V. Götaland ut till länets kommuner. Enligt kommunenkäten våren 2007 har 6 kommuner ingen handledning för hållbar dagvattenhandledning (Nässjö, Gnosjö, Tranås, Eksjö, Gislaved, Aneby). 1 av dessa ska ta fram en plan för utbyggnad av dagvattenreningen (Aneby). 2 kommuner har antagit Lagans vattenvårdsförenings policy (Sävsjö, Vaggeryd). 2 kommuner har en handledning (Mullsjö, Habo). 1 kommun har en särskild dagvattengrupp och åtgärder vidtas vid anläggande av dagvattendammar (Vetlanda). 2 kommuner arbetar med att ta fram en dagvattenpolicy (Jönköping, Värnamo).
8	Tillsyn av mindre verksamheter avseende 60 prioriterade kemiska ämnen	Kommunerna		GD	Kommunerna mäktar inte med, önskar "hjälp" från Länsstyrelsen enligt åtgärd G2 samt prioriterade ämnen enligt vattendirektivet. Länsstyrelsen hjälper kommunerna genom att begära in uppgifter från delegerade B-objekt. Sammanställning finns i rapporten ”Kontroll av kemikalier i Jönköpings län under 2004” (nr 2006:15). Enligt kommunenkäten våren 2007 arbetar 1 kommun med information till verksamhetsutövare samt sluter avtal om stegvis minskning av miljöstörande ämnen (Sävsjö). 1 kommun arbetar med inventering av mindre verksamheter (Gnosjö). 1 kommun fokuserar på centrala industriområden (Tranås). 2 kommuner har arbetat med information och projekt (Habo, Mullsjö). 5 kommuner informerar i samband med tillsynsbesök (Vaggeryd, Vetlanda, Jönköping, Aneby, Värnamo). 2 kommuner arbetar inte med frågan (Nässjö) eller arbetar mycket lite med det (Eksjö). 1 kommun har inte svarat (Gislaved).

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
9	Gemensam anslutningspolicy för att på sikt möjliggöra en kvalitetssäkring av slam	Kommunerna Länsstyrelsen (Miljöskydd)		GD	En länsgemensam policy måste komma från kommunerna själva. Länsstyrelsen kan verka för kommunal samverkan. Vetlanda kommun har medverkat på handläggarträff och informerat övriga kommuner om sin policy. Stockholm vatten driver nationellt projekt, har fått information om Vetlandas policy och arbete. Enligt kommunenkäten våren 2007 har 6 kommuner någon form av anslutningspolicy (Vaggeryd, Vetlanda, Jönköping, Habo, Mullsjö, Gislaved). 6 kommuner har inte en anslutningspolicy (Nässjö, Sävsjö, Gnosjö, Tranås, Eksjö, Aneby). Hos 1 av dessa (Nässjö) ställs krav på vad som får släppas ut till reningsverk vid förändrad eller ny verksamhet. 1 kommun anger att man deltar i arbete för att ta fram en länsgemensam anslutningspolicy (Vaggeryd). 2 kommuner har intresse av att det tas fram en länsgemensam anslutningspolicy (Habo, Mullsjö). 1 kommun skulle gärna se ett länsprojekt (undersökning/info) avseende hushållens påverkan på spillvattennätet (utsläpp av FA, medicinanvänding, disk-/tvättmedel mm) (Vetlanda).
10	Utfasningsämnen behandlas i anmälningsärenden	Kommunerna		GD	Miljöskyddsenheten anordnade tillsammans med Kemikalieinspektionen ett seminarium om PRIO-verktyget den 10 maj 2004. Kommunerna och länets verksamhetsutövare var inbjudna till seminariet, som lockade drygt 80 deltagare. Information om ämnen sprids kontinuerligt i nyhetsbrev. Enligt kommunenkäten våren 2007 arbetar 10 kommuner med att påverka verksamhetsutövare att behandla utfasningsämnen i anmälningsärenden (Nässjö-vid tillsynsbesök, Sävsjö, Gnosjö, Vaggeryd, Vetlanda-enligt tillsynsplan, Tranås, Jönköping, Eksjö, Aneby, Värnamo). 3 kommuner gör det inte (Habo, Mullsjö, Gislaved).

Skyddande ozonskikt

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Tillsynskampanj vid rivningar och ombyggnationer med avseende på ozonnedbrytande avfall	Kommunerna Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2005	GD	Ett utkast till informationsbroschyr är framtagen. Enligt kommunenkäten våren 2007 är det 11 kommuner som inte arbetar tillsyn med avseende på ozonnedbrytande avfall vid rivningar och ombyggnationer (Nässjö, Sävsjö, Gnosjö, Vaggeryd, Tranås, Jönköping, Habo, Mullsjö, Gislaved, Aneby). 1 kommun arbetar med frågan (Vetlanda). 1 kommun arbetar med frågan genom rivningsplan och miljöinventering enligt PBL (Eksjö).
2	Mätning av CFC, HCFC och HFC i avfall vid kommunernas avfallsanläggningar för att undersöka behov av sortering. Länsstyrelsen köper in och lånar ut mätare.	Några kommuner	2004	EJ	Planeras påbörjas höst 2007.
3	Information till vitvaruhandel om ozonnedbrytande och klimatpåverkande ämnen	Länsstyrelsen Branschorganisationer	2004	EJ	Genomförs ej pga att åtgärd 7 inte genomfördes.
4	Information till industrin om ozonnedbrytande ämnen	Länsstyrelsen Kommunerna	2005	P	Påbörjas höst 2007
5	Information till restauranger och livsmedelsbutiker	Länsstyrelsen Kommunerna	2004-2005	G	Broschyr framtagen men drogs in pga förslag om ändrad lagstiftning, broschyren anpassades till nya förhållanden och skickades ut till kommuerna i början av 2005.
6	Information till skolor om ozonnedbrytande ämnen	Länsstyrelsen Kommunerna	2004	P	Påbörjas höst 2007.
7	Kyl/fryskampanj	Håll Sverige Rent Vitvarubranschen Kommunerna Länsstyrelsen		EJ	Förstudie är genomförd. Tillräcklig medfinansiering för att genomföra projektet uppnåddes inte.
8	Kommunerna informerar egna förvaltningar och bolag om att undantag för enhetsaggregat innehållande mindre än 900 g CFC upphör vid utgången av år 2004	Kommuner som bedömer att behovet finns		EJ	Åtgärden inaktuell eftersom lagstiftningen ändrats.

Säker strålmiljö

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Länsstyrelsen undersöker förutsättningarna för att tillsammans med berörda kommuner genomföra ett projekt för att fram översiktliga radonriskkartor.	Länsstyrelsen (Plan-bostad)	2004	G	Arbetsgrupp bildades hösten 2004 med representanter för länets kommuner och Länsstyrelsen för genomförande av åtgärden samt även åtgärd 2, 3. Arbetsgruppen kom fram till att kommunerna istället för att prioritera nya/reviderade radonriskkartor bör prioritera koordinatsättning av befintliga mätresultat, att med hjälp av GIS redovisa resultaten av kommunens radonsituation, och att använda SGU:s flygradiometriska mätningar som underlag för riktade tillsynsaktiviteter, dvs fortsatta mätningar och information till boende. Detta ställningstagande har meddelats länets kommuner.
2	Information om risker, åtgärder och bidrag radon	Länsstyrelsen Kommunerna	2004	G	Se även åtgärd 1. Arbetet övergick under år 2005 till deltagande i en nationell kampanj ("Tänk om radon vore grönt") som gott och väl motsvarade åtgärdens syfte . Härutöver har alla kommuner utom Gislaved, Gnosjö och Vaggeryd deltagit i ett projekt med Socialstyrelsen om mätningar och åtgärder vid förskolor och skolor.
3	Vid byggsamrådet uppmärksammar kommunerna byggherren på vilka krav som gäller för radon i den färdiga byggnaden enligt gällande regelverk.	Kommunerna	2004-2006	G	Länsstyrelsen arbetar löpande med detta. Kommunerna ombesörjer också frågan enligt åtgärden.
4	Information om solning och solarier	Landstinget	2004-2006	G	Information sprids regelbundet inom barnhälsovården och även till förskolan. Inom barndialogen pågår arbete fokuserat på buller inom förskola, där även UV-strålning integreras.
5	Information om kunskapsläget angående riskbedömning elektromagnetiska fält	Statens strålskyddsinstitut Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2004-2006	G	I Hälsonytt (nr 1, 2004) informerades om strålning från master. Därefter har frågor om lokalisering av master i närhet till boende, sakägarbegreppet, klassificering av miljöfarlig verksamhet, tillsynsmyndighet etc varit föremål för domstolsprövning. Domarna har varit uppmärksammade i fackpress och rättsreferat. Annelie Johansson är Länsstyrelsens kontaktperson för strålning.
6	Försiktighetsprincip för lågfrekvent strålning i planeringen	Kraftbolagen Kommunerna Länsstyrelsen	2004-2006	G	Plan och Bostad arbetar löpande med detta. Även kraftbolagen och kommunerna arbetar enligt åtgärden.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
7	Information om omhändertagande av utjänta brandvarnare	Kommunerna		G	Information om sortering av avfall finns att hämta på kommunernas hemsidor. Ordet brandvarnare står inte alltid nämnt, men däremot står det att elektroniskt avfall omfattar allt med sladd eller batteri.
8	Information om radon i dricksvatten	Kommunerna		GD	Information har lämnats i samband med 2004 års handläggarträff för länets hälsoskyddshandläggare. SGU och Socialstyrelsen deltog på mötet där det gavs tillfälle att diskutera lagstiftningen, mätresultat och behovet av åtgärder (fler mätningar, installation av radonavskiljare). Frågan om radon i vatten och möjligheten att erhålla radonbidrag för åtgärder avseende förhöjda radonhalter diskuterades även i samband med 2005 års nätverksträff för radonhandläggare inför Boverkets kampanj "Tänk om radon vore grönt" (2006-08-18). Enligt kommunenkäten våren 2007 arbetar 7 kommuner arbetar/har arbetat med information (Nässjö, Gnosjö, Vaggeryd, Vetlanda, Tranås, Gislaved, Aneby) enligt åtgärden medan 5 kommuner inte gör det (Sävsjö-lågriskområde, Jönköping, Habo, Mullsjö, Eksjö-lågriskområde). 1 kommun arbetar med att lägga in analysresultat i GIS för att enklare kunna se områden med risk för förhöjda halter (Värnamo). 12 kommuner medverkar till att vattenanalyser utförs och att åtgärder vidtas vid förhöjda halter av radon. 1 kommun har deltagit i ett projekt (Värnamo).
9	Kommuner tar över tillsyn av solarier	Kommunerna		G	Lagändring har trätt år 2007 i kraft som innebär att alla kommuner har ansvaret för tillsynen av solarier.
10	skolan som informationsbärare	Länets skolor		GD	Åtgärden fanns med bland frågorna i kommunenkäten våren 2007. Ett par kommuner uppger att skolan inte arbetar med frågan. En del av kommunerna är osäkra på om denna information ges eller ej, en del uppger att undervisning om strålning förekommer på högstadiet. I Vetlanda kommun arbetar man med dessa frågor från förskolan till nian. För de yngre barnen rör det sig mest om information om solskydd.

Ingen övergödning

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Körning av källfördelningsmodell för att kartlägga orsakerna till övergödning i områden med stora problem.	Länsstyrelsen, kommunerna, organisationer	-2007	P	Länsstyrelsen har testat en modell på Landsjön men avvaktar nu tills SMHI:s nya modell "HOME-vatten" blir klar även för inlandsvatten. Enligt uppgift beräknas denna bli klar under 2008.
2	Kommunvisa inventeringar av enskilda avlopp	Kommunerna	-2008	P	Enligt kommunenkäten våren 2007 har inventeringar genomförts i 12 kommuner eller är på gång att genomföras. I de flesta fall är inventeringarna inte heltäckande över kommunen. 1 kommun har ej svarat.
3	Verka för att sjöar med höga fosfor- och kvävehalter restaureras	Länsstyrelsen och berörda kommuner	Löpande	P	Arbete pågår med Ryssbysjön och Landsjön. Utökad provtagning har påbörjats för Stora och Lilla Nätaren.
4	Kväverening skall övervägas vid kommunala avloppsreningsverk	Länsstyrelsen Kommunerna	Löpande	G	Vid tillståndsprövning av avloppsreningsverk prövas frågan om kväverening. Under senare år är det brukligt att verksamhetsutövaren får utredningsvillkor för kväverening för att under 2-3 år närmare undersöka förutsättningar för att införa konventionell kväverening alternativt våtmarksrening. Länsstyrelsen har tagit in uppgifter om ifall kommunernas avloppsreningsverk har tillgång till konventionell kväverening eller våtmarksrening som efterpoleringssteg. Sammanställning av resultatet är klar och rapport distribuerad till kommunerna. Även digitalisering ska ske under 2007.
5	Reservaggregat för elförsörjning vid avloppsreningsverk	Länsstyrelsen Kommunerna	Långsiktigt	P	Kartläggning gjord (se ovan) Krav på kväverening beaktas i tillsynen av avloppsreningsverken
6	Rening av dagvatten vid ny- och ombyggnad	Kommunerna	Löpande	P	Frågan beaktas kontinuerligt av både Länsstyrelsen och kommunerna vid översiktsplanering. Åtgärden var med som en fråga i kommunenkäten 2007. Alla länets 13 kommuner arbetar med denna åtgärd.
7	Fortsatt rådgivning och information till jordbrukare	Länsstyrelsen, LRF, Hushållningssällskapet, Vattenvårdsförbund	Löpande	P	Exempelvis är Länsstyrelsen med och finansierar en kampanj vid Landsjön med beräkning av näringsflöde från jordbruk. Hushållningssällskapet är genomförare.
8	Information genom vattendragsgrupper	Kommunerna, LRF	2006	P	Intresseförening finns för Ryssbysjön och Lilla Nätaren. Inom ramen för projektet Forest for water har Skogsstyrelsen arbetat med vattendragsgrupper. Emåförbundet har flera vattendragsgrupper inom sitt ENMAR-projekt

Levande sjöar och vattendrag

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Utveckla Länsstyrelsens databas över vattendomar	Länsstyrelsen (Naturtillsyn)	-2006	G	Databas konstruerad och data inlagt. Löpande arbete.
2	Utökat samarbete mellan Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen.	Länsstyrelsen Skogsstyrelsen	2006-	P	Uppstart 2007. Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen (västra distriktet) hade vår 2007 ett möte om olika skyddsformer och allmänna diskussioner. Under höst 2007 planeras ett möte där Höglandet deltar.
3	Rangordna betydelsen av olika vattenvårdsåtgärder inom jord- och skogsbruk i länet.	Länsstyrelsen, LRF Skogsstyrelsen	2005-2006	EJ	Görs under 2007
4	Digital miljöatlas färdigställs	Länsstyrelsen (Vatten)	-2006	G	Den digitala miljöatlasen är färdigställd och kurser har genomförts.
5	Bevara och utveckla tätortsnära områden som är viktiga för rekreation och hälsa.	Kommunerna, organisationer, föreningar	Löpande	P	Enligt kommunenkäten 2007 arbetar alla länets 13 kommuner med frågan. Exempel på arbetssätt är planarbetet, LONA-bidrag, grönstrukturplaner, strövstigar kring tätortsnära sjöar och tätortsnära reservat.
6	Utbildning i miljöhänsyn vid grävarbeten som påverkar vattenmiljöer I.	Länsstyrelsen Skogsstyrelsen	2005-	GD	Utbildning genomförts i regi av Skogsstyrelsen under 2005 och 2006. Hittills 180 deltagare varav 150 entreprenörer. I övrigt tas frågan upp på Skogskvällar. Då nås huvudsakligen markägare. Utbildningen har inte utvecklats till att dela ut Gröna kort eller annan form att ”körkort” eller certifikat.
7	Utbildning i miljöhänsyn vid grävarbeten som påverkar vattenmiljöer II.	Länsstyrelsen (Naturtillsyn)	2005-	P	Inledande kontakter har tagits mellan Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen 2007.
8	Se över vilken vattenhänsyn som innefattas i läroplanen på länets naturbruksskolor.	Kommunerna, Landstinget	-2006	P	Inledande kontakter har tagits mellan Länsstyrelsen och Landstinget 2007.
9	Vatteninriktad utbildning för rådgivare inom skog- och jordbruk med fokus på praktiska åtgärder	Länsstyrelsen (Naturtillsyn)	2006	P	Inledande kontakter har tagits mellan Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen 2007 för planering av gemensam dag i fält.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
10	Vattenvårdspris	Länsstyrelsen (Vatten)	klart våren 2007	P	Länsstyrelserna i Kalmar och Kronobergs län har kontaktats för ett eventuellt samarbete om vattenvårdspris.
11	Utökad inventering värdefulla vatten inför val av skyddsformer och restaureringsåtgärder	Länsstyrelsen (Områdesskydd)	-2008	P	Inventering påbörjades sommaren 2006
12	Samverkan kring möjliga långsiktiga skyddsformer	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, kommunerna, Fiskevårdsföreningar, Fiskeriverket	Snarast-2008	P	
13	Länsstyrelsen inför värdefulla vatten i arbetet med områdesskydd och Natura 2000	Länsstyrelsen (Områdesskydd)	2006	G	En handläggare anställdes 2006 på heltid vid Länsstyrelsen med att jobba med skydd av värdefulla vatten.
14	Fortsatt satsning på vatteninriktade skogsbruksplaner	Länsstyrelsen Skogsstyrelsen	-2008	EJ	Samordnas med åtgärd 2. Fortsättning på det arbete Utterföreningen inledde 2000-2003.
15	Peka ut vilka vatten där samråd (MB 11 kap 15 §) vid rensning krävs på grund av att fisket påverkas	Länsstyrelsen Skogsstyrelsen	-2006	EJ	Länsstyrelsen ska ta initiativet. Har inte kommit med i planen för år 2007
16	Sedimentationsbassänger i anslutning till naturliga vattendrag	Markägare, kommuner och Vägverket mfl.	Löpande	P	Detta genomförs löpande rutinmässigt
17	Ta fram en prioriteringslista för omprövningar av vattendomar	Länsstyrelsen (Naturtillsyn)	-2006	P	Finns i Länsstyrelsens arbetsplan för 2007
18	Återskapa våtmarker	Hushållnigssällskapet, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen	Löpande	P	Arbetet med våtmarksstrategi och våtmarkssamordnare har påbörjats vid Länsstyrelsen år 2007.
19	Konsekvensklassificering för större vägar med transport av farligt gods.	Vägverket, Länsstyrelsen, Kommunerna	Löpande	P	Underlag för offert framtagen.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
20	Regional policy för utsättningar av fisk och kräftor	Länsstyrelsen (Fiske)	-2006	P	
21	Information om tillståndsplikt för utsättningar av fisk och kräftor	Länsstyrelsen (Fiske)	Löpande	P	
22	Verka för att fler fiskevårdsplaner upprättas i länet.	Länsstyrelsen, Fiskevattenägarförbundet, Fiskevårdsområdesföreningar, Hushållningssällskapet	-2006	P	
23	Införa relevanta regler för fisket	Fiskerättsägare	Löpande	P	
24	Verka för att störande verksamheter håller sig till utvalda områden	Länsstyrelsen, kommunerna	Löpande	P	Länsstyrelsen har behandlat tillstånd för vattenskotertrafik på Vättern. Miljöskyddsfunktionen har inte erhållit några klagomål gällande buller. Eventuellt tas informationsmaterial fram angående. terrängkörning för publicering på Internet.
25	En uppföljning av hur upprättade planer följs	Länsstyrelsen (Fiske)	-2007	P	

Grundvatten av god kvalitet

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Vattenskyddsområden tas upp i arbetet med kommunernas översiktsplaner	Kommunerna	2005-	P	Länsstyrelsens plan-bostadsfunktion ska kolla översiktsplanerna. Länsstyrelsen informerar löpande om åtgärden i samrådet med kommunerna.
2	Fastställa nya skyddsområden för allmänna grundvattentäkter utan aktuellt skydd senast 2010	Kommunerna, Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2005-	P	1 mars 2007 fastställdes vattenskyddsområde för två grundvattentäkter i Vaggeryds kommun. En ansökan om fastställande av vattenskyddsområde har inkommit till Länsstyrelsen från Tranås kommun.
3	Fastställa nya skyddsområden för grundvattentäkter med ett uttag större än 10 m3/dag eller som försörjer mer än 50 personer till 2015	Kommunerna, Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2005-	P	Länsstyrelsen har genomfört en enkät till kommunerna angående deras planer för fastställande av vattenskyddsområden.
4	Granska och komplettera befintliga föreskrifter för och avgränsningen av vattenskyddsområden och vid behov fastställa nya vattenskyddsområden senast 2015	Kommunerna, Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2005-	P	Ett tillsynsprojekt gällande tillsyn av befintliga vattenskyddsområden (gränsdragning, föreskrifter och förekommande riskfaktorer) har initierats. Tillsyn har under våren genomförts vid vattenskyddsområden i Eksjö och Jönköpings kommuner
5	Projekt ”Kemikaliehantering inom vattenskyddsområde”	Länsstyrelsen, kommunerna	2005-	P	Finns i Länsstyrelsens arbetsplan 2007. Ingår delvis i ovanstående tillsynsprojekt.
6	Kartlägga eventuella problem med förändringar i grundvattennivå i länet	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2005-	EJ	
7	Kommunerna kartlägger enligt dricksvattenkungörelsen (SLVFS 2001:30)	Kommunerna	2005-	P	Åtgärden var med som en fråga i kommunenkäten 2007. När det gäller kartläggning av större enskilda vattentäkter har åtta kommuner genomfört kartläggningen, två håller på, en har sannolikt inga och övriga två har inte gjort det. Vad översyn av behovet av att fastställa/revidera gällande kontrollprogram för allmänna och större enskilda vattentäkter gäller har sex kommuner genomfört det, fyra arbetar/kommer att arbeta med frågan, en har antagligen inga, en har delvis gjort det och en har inte gjort det.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
8	Kommunerna vidtar eventuella åtgärder för att uppfylla dricksvattenkungörelsen (SLVFS 2001:30)	Kommunerna	2005-	P	Åtgärden var med som en fråga i kommunenkäten 2007. Fem kommuner ser inga brister, två ser vissa brister, i fyra kommuner pågår arbete med att undersöka om det finns brister och två planerar att undersöka om det finns brister. Exempel på åtgärder för att komma till rätta med brister är att vattenskyddsområden revideras eller fastställs.
9	Konsekvensklassificering för större vägar med transport av farligt gods	Vägverket, Länsstyrelsen	2005-	P	Samordnas med 8:19

Myllrande våtmarker

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Gemensamma rutiner för samråd om dikesrensning och skogsbilvägar för regionen	Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen och skogsnäringen	2006-	P	Delvis klart. Informationsdelen är genomförd i och med broschyrer från Skogsstyrelsen och Jordbruksverket. Möte har genomförts våren 2007 och fortsatta träffar planeras. Se även åtgärd 9, Levande sjöar och vattendrag.
2	Tillsynsinsatser för att förhindra att det anläggs skogsbilvägar som skadar våtmarker med höga natur- eller kulturvärden	Länsstyrelsen, skogsstyrelsen	2006	P	Sker delvis löpande i verksamheten. Skogsstyrelsen har gjort projekt nationellt. Ej ännu bestämt hur arbetet med åtgärden ska gå vidare.
3	Länsstyrelsen utarbetar en ny policy för hantering av torvbrytningsärenden	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2006	GD	Någon särskild policy har inte utarbetats. Tillståndsprövning av täktverksamhet, inkl torvbrytning sker dock sedan den 1 augusti 2005 av Miljöprövningsdelegationen. Vid tillståndsprövning sker bedömning utifrån bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, Natura-2000, områdesskydd, allmänna hänsynsregler etc. Därmed behövs ej längre särskild policy.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
4	Från och med 2005 ska arbetet med att bilda naturreservat inledas för minst ett område i Myrskyddsplanen varje år	Länsstyrelsen (Områdesskydd)	-2007	P	Rapport om värdefulla myrmarker i Jönköpings län är klar. Områdesskydd arbetar med 1 - 3 objekt per år.
5	Länsstyrelsen verkar för att anslagen i statsbudgeten ökas så att arbetet med att skydda områden i Myrskyddsplanen kan ske i snabbare takt.	Länsstyrelsen (Områdesskydd)	fr.o.m. 2005	G	Länsstyrelsen har fått extra medel för Skogar och Våtmarker under 2006.
6	Våtmarkssamordnare utses	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	fr.o.m. År 2005	G	Våtmarkssamordnare har tillträtt år 2007.
7	En ”Myllergrupp” bildas	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, LRF, Södra, Naturskyddsförening, Jägareförbund, WWF, Ornitologförening, kommunrepresentant	2005	P	Ett första möte hålls hösten 2007.
8	Seminarieserie	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och kommunerna	2006	EJ	Bör samordnas med 6 och 7.
9	Demonstrationsobjekt	Länsstyrelsen med stöd av “Myllergruppen”	2005	EJ	Bör samordnas med 6 och 7.
10	Diplomerad mylleranläggare	LRF	2005	EJ	Bygger på åtgärd 6.
11	Målklassning av diken i gröna skogsplaner utreds	Skogsstyrelsen, skogsnäringen	2006	EJ	Skogsstyrelsen biföll inte ansökan om gemensamma medel för att utveckla målklassning av diken. Frågan är dock fortfarande aktuell och lever bland annat vidare genom EU Life projektet Forests for water.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
12	De rikkärr som har störst behov av åtgärder bevaras genom inrättande av biotopskyddsområden	Länsstyrelsen, Botaniska föreningen, Skogsstyrelsen	2011	P	Arbetet pågår bland annat genom "Åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr".
13	Information till turister om kvävenedfallets roll för igenväxning av öppna mossar	Länsstyrelsen (Områdesskötsel)	2006	P	Påbörjats höst 2007.
14	Kartläggning av bullerfria mossar som planeringsunderlag	Länsstyrelsen och Vägverket	2005	EJ	Diskussioner pågår på Länsstyrelsen om former för ett genomförande.
15	Medverkan i nationell strategi för skydd och skötsel av våtmarker och sumpskogar	Berörda myndigheter i länet	2005	G	Översyn av Myrskyddsplanen är genomförd.
16	Skyddade områden ska skötas så att deras värden bevaras och förstärks.	Länsstyrelsen, kommunerna	fr.o.m. År 2005.	P	Under 2007 finns uppdaterade skötselplaner för alla naturreservat med undantag för Ko mosse och Bare mosse. Bevarandeplaner för alla Natura 2000-områden kommer också finnas fr o m 2007.
17	Policy för efterbehandling av torvtäkter	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2006	P	Någon särskild policy har inte utarbetats. Inom Miljösamverkan Sverige har dock bildats en arbetsgrupp som har till uppgift att utarbeta vägledningsmaterial, policydokument etc för täkthandläggare. Materialet finns på Miljöportalen för Miljösamverkan Sverige.

Levande skogar

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Utarbeta strategi för arbetet med det formella skyddet av trädbärande marker	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen	2005	G	Strategi för formellt skydd av skog i Jönköpings län beslutades i mars 2006 (Länsstyrelsen. meddelande 2006:8).
2	Bildande av naturreservat	Länsstyrelsen och kommunerna	fr.o.m. År 2005	P	2922 ha återstår att skydda under perioden 2006 - 2010. Areal skyddad produktiv skog 1999 - 2007-06-05 = 2753 hektar (49,6 % av miljömålet). Enligt kommunenkäten våren 2007 arbetar 5 kommuner med bildande av naturreservat (Nässjö, Vaggeryd, Jönköping, Eksjö, Aneby).
3	Bilda biotopskydd och träffa naturvårdsavtal	Skogsstyrelsen	fr.o.m. År 2005	P	1444 ha återstår att skydda under perioden 2006 - 2010. Se Uppföljning av miljömålen i Jönköpings län (Meddelande 2006:47).
4	Information till markägare med nyckelbiotoper ska kompletteras med ett informationsmaterial om önskvärd skötsel och vilka möjligheter till ersättning	Skogsstyrelsen	fr.o.m. År 2005	EJ	Markägare erhåller rådgivning om skötsel och möjligheter till ersättning varefter som nya nyckelbiotoper upptäcks. Något specifikt informationsmaterial har dock inte tagits fram.
5	Skyddade områden ska skötas så att deras värden bevaras och förstärks.	Länsstyrelsen, kommunerna	fr.o.m. År 2005.	P	Under 2007 finns uppdaterade skötselplaner för alla naturreservat. Bevarandeplaner för alla Natura 2000-områden kommer också finnas fr o m 2007.
6	Utveckling av stödformer	Skogsstyrelsen	fr.o.m. År 2005	EJ	Nytt stöd inom landsbygdsprogrammet stödet ges bland annat till manuella och maskinella åtgärder i skötselkrävande bestånd. Åtgärderna ska förstärka natur och kulturmiljövärden samt sociala värden. Stödet beräknas vara i drift fältsäsongen 2008, med pilotförsök året innan.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
7	Kvalitetssäkring av frivilligt avsatta om-råden	Certifierings-organisationer och Skogsstyrelsen	fr.o.m. 2004	P	Särskild utredning initierad av Skogsstyrelsen. Förutom i den skogspolitiska utredningen så finns ett särskilt projekt hos Skogsstyrelsen för att få bättre kunskap om kvalitet och långsiktighet för de frivilliga avsättningarna.
8	Informera om nyttan med död ved	Skogsstyrelsen	fr.o.m. 2005	P	Sker löpande i rådgivningen. Länsstyrelsen har medverkat i kurs för entreprenörer med fältexkursion, även i Länsstyrelsens gudiningar informeras om detta. Sker löpande i rådgivning, skogskvällar och utbildningar. 2005 tryckte Skogsstyrelsens förlag en folder ("Död ved- en del av skogsbrukets generella hänsyn") för att underlätta rådgivningen till skogsbruket.
9	Förbättrad ståndortsanpassning i skogsbruket	Skogsstyrelsen	fr.o.m. 2005	P	Sker löpande i rådgivningen. Stöden för återbeskogning efter stormen Gudrun gör det ekonomiskt gynnsamt för markägaren att återbeskoga med andra trädslag än gran där så är lämpligt.
10	Information om fornlämningar	Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen	2005-2007	P	Sker löpande i samband med Skogsstyrelsens inventering Skog och historia samt en inventering som utförs av Höglandets fornminnesförening. Länsstyrelsen håller kurser för entreprenörer hur de ska undvika skador på fornlämningar samt informerar vid SkogsElmia som varje år besöks av ca 40 000 personer. Även i samband med avverkningsanmälningar får markägaren besked från Skogsstyrelsen (kulturlämningar) eller Länsstyrelsen (fornlämningar) om vilken hänsyn som ska tas.
11	Ajourhållningssystem	Riksantikvarieämbetet	2005-2007	GD	Ett ajourhållningssystem finns (FMIS) på Riksantikvarieämbetet. Rutinerna för inrapportering behöver dock förbättras liksom samordning av Skogsstyrelsens system Kotten och FMIS. På RAÄ:s hemsida (www.raa.se) finns en tittfunktion (FMIS Fornsök) för allmänheten. Allt från skog och historia går in i FMIS och kotten.
12	Komplettering av Skog- och historiaprojektet	Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen	2005-2007	P	Skog- och historia-projektet har förlängts och pågår även 2006-2008. Detta kompletteras av en inventering som utförs av Höglandets fornminnesförening. Ytterligare resurser kommer dock att krävas för att inventeringen av forn- och kulturlämningar ska bli komplett i hela länet.

Ett rikt odlingslandskap

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1	Regional samling för ängarna i Jönköpings län	Länsstyrelsen LRF, Naturskyddsföreningar, hembygdsföreningar, samhällsföreningar, skolor	fr.o.m. 2005	P	Miljöresurs Linne har genomfört en förstudie "Rädda slåtterängarna" (Lst Dnr 511-2433-05). En vidareutveckling av projektidén är också påbörjad som ska leda till att starta ett ängsprojekt med samma syfte som åtgärdsförslaget.
2	Enkät till hembygds- och naturskyddsföreningar	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2005	G	Enkät genomförd och svar sammanställt.
3	Skyddade områden ska skötas så att deras värden bevaras och förstärks.	Länsstyrelsen, kommunerna	fr.o.m. 2005	P	Under 2007 finns uppdaterade skötselplaner för alla naturreservat. Bevarandeplaner för alla Natura 2000-områden kommer också finnas fr o m 2007. I skyddade områden där markägaren inte söker miljöstöd tar Länsstyrelsen över skötseln (gäller tre områden).
4	Regional bevarandeplan för länets ängs- och betesmarker	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2005-2006	P	Länsstyrelsen har tagit fram "Trakter med särskilt värdefulla ängs- och betesmarker i Jönköpings län - ett underlag till en regional bevarandestrategi". Vidare arbete behövs.
5	Uppföljning av förstudie Naturbruksmarker	LRF, Länsstyrelsen	2005	G	Projekt har drivits av Carina Johansson, LRF, hösten 2005 och våren 2006. En slutrapport har lämnats (Dnr 602-14627-04).
6	Informationssatsning och rådgivning inom Natura2000-områden	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)		P	Delvis utfört i samband med bevarandeplaner. Ytterligare insatser behövs.
7	Fler kurser om hästar på naturbetesmark	Länsstyrelsen, Hushållningssällskapet, LRF, kommuner	2005	G	Hushållningssällskapet ordnar utbildning och rådgivning för hästägare i samarbete med Gnosjö och Värnamo kommuner. Naturvårdsprojekt 501-11361-04 (Gnosjö) och 501-11390-04 samt 501-3320-05 (Värnamo). Länsstyrelsen har genomfört en beteskurs i april 2007.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
8	Riktad rådgivning till nya markägare/brukare med värdefulla områden	Länsstyrelsen, Hushållningssällskapet, LRF	fr.o.m. 2005	P	Rapporten "trakter med särskilt värdefulla ängs- och betesmarker..." används som ett underlag. Genomförs av Länsstyrelsen, men under år 2007 i begränsad omfattning pga brist på personal.
9	Åtgärdsprogram för lantbrukets ekonomibyggnader	Länsstyrelsen (Kultur)	2005	P	Arbete med utbildningsmaterial och program pågår. Väntas vara klart under 2007.
10	Årlig utdelning av utmärkelsen Guldärtan	Länsstyrelsen, Fröuppropet	fr.o.m. 2004	P	Guldärtan har delats ut år 2004-2007.
11	Förteckning över verksamheter för det biologiska kulturarvet i Jönköpings län	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2005	P	Inga resurser finns för närvarande för att slutföra åtgärden. Insatser kan eventuellt genomföras genom åtgärdsprogrammet för åkergräs som blivit färdigt under 2007.
12	Informationsblad om hotade växter (a) och artikelserie i Förvetet (b)	Länsstyrelsen, Botaniska föreningen Skogsstyrelsen	2005	G	Artikelserie om hotade växter i betesmark o slåtteräng 2006. Floraväktarna har tagit fram 8 olika informationsblad om rödlistade kärlväxter som sprids till ideella föreningar och rådgivare. Smålands flora kommer och Länsstyrelsen har publicerat 3 florarapporter (meddelande nr 23, 24, 25).
13	Nya floraväktare	Botaniska föreningen, Länsstyrelsen	fr.o.m. 2005	G	Informationsmaterial framtaget av Margareta Edqvist och floraväktarna. Sprids till rådgivare och markägare.
14	Öka naturbrukselevernas kunskap om skötsel av odlingslandskapets natur och kulturmiljöer	Landstinget, kommunerna, Länsstyr. , LRF	2005	P	Inledande kontakter har tagit mellan Länsstyrelsen och Landstinget.
15	Inledande seminarium om miljökrav vid upphandling inom offentlig förvaltning i länet.	Länsstyrelsen (Land- och miljömål)	2005	G	Miljöresurs Linné arbetar med ett projekt inom temat "ekomat.nu". I samarbete med dem genomfördes ett seminarium om offentlig upphandling av ekologiska livsmedel den 6 december 2005 på Länsstyrelsen.
16	Sammanställning av kända småbiotoper	Länsstyrelsen, Botaniska föreningen Skogsstyrelsen.	2006	EJ	
17	Registrering av hamlade träd i alla skyddade områden	Länsstyrelsen, Botaniska föreningen Skogsstyrelsen	2006	P	Delvis klart genom ängs- och betesinventeringen. Komplettering kommer att göras vid Basinventeringen 2007 och vid inventeringsarbetet av skyddsvärda träd i Jönköpings län. Samverkan med SKS fungerar vid naturvårdesavtal.

God bebyggd miljö

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
1:1	Definiera miniminivå för behandling av delmål 1:1-1:4 i kommunala program och strategier	Länsstyrelsen och länets kommuner	2007	P	Förberedande möte på har genomförts på Länsstyrelsen.
1:1:1	Krav på övergripande länsplanering för kollektivtrafik	Länets kommuner, Landstinget	2008	?	
1:1:2	Goda exempel på stadsplanering med bra lösningar för gång-, cykel- och kollektivtrafik ska spridas.	Länsstyrelsen (Plan-bostad)	2007	G	Länsstyrelsen sammanställde och skickade ut goda exempel till kommunerna våren 2007.
1:1:3	Kartläggning och behov av pendlarparkering	Kommunerna	2007-	P	Tas upp i samband med översiktsplanearbetet, även i detaljplaner i strategiska lägen. Flera kommuner arbetar med frågan.
1:1:4	Upprätta och tillgängliggöra GIS-skikt över länets gång- och cykelbanenät samt cykelparkeringar	Länsstyrelsen och Länets kommuner	2007-	P	Arbete pågår med sammanställning av information från alla kommuner. Materialet från kommunerna är av olika aktualitet.
1:3:1	Projekt för regional överblick av grönstruktur i länets tätorter.	Länsstyrelsen (Plan-bostad)	2007-2008	P	Mycket är gjort men projektet är för tillfället vilande höst 2007 pga tillfällig personalbrist.
1:3:2	Sammanställning av kommunala underlag rörande behov av vatten- och avloppstjänster	Länsstyrelsen och länets kommuner	2007-2008	G	Genomfört men och digitalisering klar. Analysarbete återstår inför tillsynsåtgärder.
1:4:1	Regionalt planeringsunderlag för vindkraft	Länsstyrelsen (Plan-bostad)	2007-2008	P	Mycket är gjort men projektet är för tillfället vilande höst 2007 pga tillfällig personalbrist.
1:4:2	Regionalt energikontor i Jönköpings län	Regionförbundet, Länsstyrelsen	2007-2009	EJ	Inledande diskussioner har förts mellan Länsstyrelsen, Regionförbundet, Jönköpings kommun och Energicentrum.
1:4:3	Kontinuerlig uppföljning av kommunernas arbete med energiplaner och klimatstrategier	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2007-2010	P	Rapport om miljöbedömningar i energiplaner och granskning av kommunernas energiplaner är publicerad 2006.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
2:1	Inventering av senare (1950-tal) kulturhistoriskt värdefulla byggnader. (Anställ antikvarie på projektbasis)	Länsmuseet i samarbete med länets kommuner	2007-2008	P	Bedömning från kommunenkät våren 2007: 4 kommuner har aktuella inventeringar (Habo, Mullsjö, Aneby, Nässjö).1 kommun har en pågående inventering (Jönköping). 5 kommuner har inga planer på att inventera (Sävsjö, Gnosjö, Vaggeryd, Gislaved, Värnamo). 1 kommun avser att genomföra en kompletterande utredning från tidigare utredningar (Vetlanda). I 1 kommun finns förslag på att modern bebyggelse ska ingå i de lokala miljömålen (Tranås). 1 kommun har på förslag att genomföra en inventering av modern bebyggelse (Eksjö). Länsstyrelsen och länsmuseet har informerat om miljömålet i alla kommuner för att stimulera kommunerna att göra inventeringar. Projektet samhällsbyggare i periferin avlutas under 2008 och resulterar i en bok som ska ge inspiritation att genomföra inventeringar.
2:2	Beskriv lättkommunicerade värden för senare bebyggelse. Informationsbroschyr tas fram om kulturhistoriska värden	Länsstyrelsen i samarbete med Länsmuseet	2008	EJ	Material kan tas fram utifrån boken Samhällsbyggnad i periferin - arkitekter och byggare i Jönköpings län.
2:3	Informationsmaterial för behandling av kulturmiljövärden enligt PBL (Plan och bygglagen) tas fram.	Länsstyrelsen i samarbete med Länsmuseet	2007-2008	EJ	PBL är under utredning liksom k-märkning.
2:4	Säkerställande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer	Kommunerna	2007-2008	P	Bedömningen bygger på kommunenkäten våren 2007: 9 kommuner arbetar med säkerställande, bl a genom planer (Sävsjö, Gnosjö, Vetlanda, Jönköping, Habo, Mullsjö, Gislaved, Aneby, Eksjö). Dock finns inte skydd i ÖP enligt intentionerna i åtgärdern (dvs 3:12 eller områdesbestämmelser)
3:1	Examensarbete om tysta eller bullerfria områden – var finns de? Arbetet ska omfatta GIS-analys samt fältmätningar.	Vägverket och Länsstyrelsen	2007	EJ	Projektbeskrivning ej skriven.
3:2	Tillvarata goda exempel från bullerprevention inom Barndialogen	Landstinget	2007-	?	Läget är ännu inte uppföljt.
3:3	Tillämpning av riktvärden för trafikbuller i den fysiska planeringen	Länsstyrelsen (Plan-bostad)	2007-	P	Sker i den löpande verksamheten.
4:1	Regionalt materialförsörjningsprogram	Länsstyrelsen (Miljöskydd)	2007	EJ	Finns inga pengar avsatta.

Åtg nr	Åtgärdsnamn	Ansvarig enl. åtg.prog	Tidplan för åtgärd	Klass	Uppföljning, aktuellt läge
4:2	Initiativ tas till ett samarbete där kommuner och exploatörer ställer krav på vilka material som används i kommunala byggprojekt.	Kommunerna	2009	?	Läget är ännu inte uppföljt.
4:3	Policydokument gällande massor för utfyllnad ska revideras	Länsstyrelsen (Mijlöskydd)	2008	EJ	
5:1	Revidering av kommunala avfallsplaner med anledning av ny lagstiftning	Kommunerna	2007	P	Flera kommuner har reviderat sina avfallsplaner under senare år.
5:2	Regional informationskampanj om återvinning och insamling av förpackningsmaterial	Länets kommuner och materialbolagen	2008	?	Läget är ännu inte uppföljt.
5:3	Kartläggning av mängd matavfall för biologisk behandling samt potential för fler rötningsanläggningar	Kommunerna	2007	?	Läget är ännu inte uppföljt.
7:1	Informationskampanj om vilka omställnings- och investeringsbidrag som finns att söka inom klimat- och energiområdet	Kommunerna	2007	?	Länsstyrelsen informerar. Läget i kommunerna är ännu inte uppföljt.
7:2	Krav på energikartläggning samt energieffektiviserande åtgärder och övergång till större andel förnybar energi i tillståndsprövning och miljötillsyn	Länssstyrelsen och länets kommuner	2007-2010	P	Rapport klar under 2007. Tillsyn 2009.
Ö:1	Projekt för att främja trä som byggnadsmaterial	Träcentrum i Nässjö	2007-2008	?	Läget är ännu inte uppföljt.
Ö:2	Nyhetsbrev för samhällsplanerings och hälsofrågor	Länsstyrelsen (Plan-Bostad)	2007-2008	EJ	Diskussioner pågår höst 2007 om formerna.

Diskussion

Arbetet med att genomföra de första två åtgärdsprogrammen (från Luftens och hälsans år och Djurens och växternas år) har inte prioriterats i den utsträckning som förväntades när Länsstyrelsens styrelse tog beslut om programmen. Detta gäller både kommunerna, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Femton procent av åtgärderna i de tre första programmen har inte påbörjats och framför allt har en stor andel av de pågående åtgärderna påbörjats ett eller flera år senare är planerat. För många av åtgärderna där kommunerna är genomförare bedrivs arbetet endast i ett mindre antal kommuner.

Åtgärdsprogrammen har inte använts i verksamhetsplaneringen av berörda aktörer i den utsträckning som avsågs. En delförklaring är att både Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen genomförde omorganisationer under år 2005 och att det under den tiden fanns liten kraft över till samverkan och åtgärder utöver det rutinmässiga arbetet.

Under år 2007 har bilden dock förbättrats och ett stort antal åtgärder har påbörjats. Åtgärdsprogrammet från Luftens och hälsans år skulle löpa ut år 2006 enligt den ursprungliga planeringen men istället för att revidera programmet har Länsstyrelsen valt att sätta igång åtgärder som blivit försenade. För det tredje åtgärdsprogrammet från Året för vattnets bästa är det mindre än tio procent av åtgärdernas som inte har påbörjats. För det fjärde åtgärdsprogrammet som beslutades år 2007 har närmare hälften av åtgärderna redan genomförts eller kommit igång. Trenden är alltså positiv när det gäller åtgärdsprogrammens förankring hos de aktörer som är genomförare.

Diagram 8 visar läget för de olika miljökvalitetsmålen. Tre av miljökvalitetsmålen finns inte med i diagrammet; Ett rikt växt- och djurliv ingår ännu inte i något åtgärdsprogram och åtgärdsprogrammet för Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö började gälla under år 2007 och där är det ännu för tidigt att kunna göra en uppföljning av läget. Bäst ser bilden ut för Säker strålmiljö där alla åtgärder genomförts, varav två delvis. En bidragande orsak är den nationella kampanjen ”Tänk om radon vore grönt” som underlättade genomförandet av flera åtgärder. Sämst är bilden för Skyddande ozonskikt där hälften av de åtta åtgärderna ännu inte har påbörjats. För en av dem är orsaken att lagstiftningen ändrades så att den blev inaktuell och för två att ett planerat projekt inte kom igång för att medfinansiering från branschen inte kom till. Även för Myllrande våtmarker är en stor andel åtgärder inte påbörjade. Det beror huvudsakligen på att Länsstyrelsen inte har avsatt medel för en våtmarkssamordnare förrän under år 2007, och flera av åtgärderna hänger ihop med detta. För de direkt vattenanknutna målen ser bilden förhållandevis bra ut, även om flera åtgärder även där är försenade.

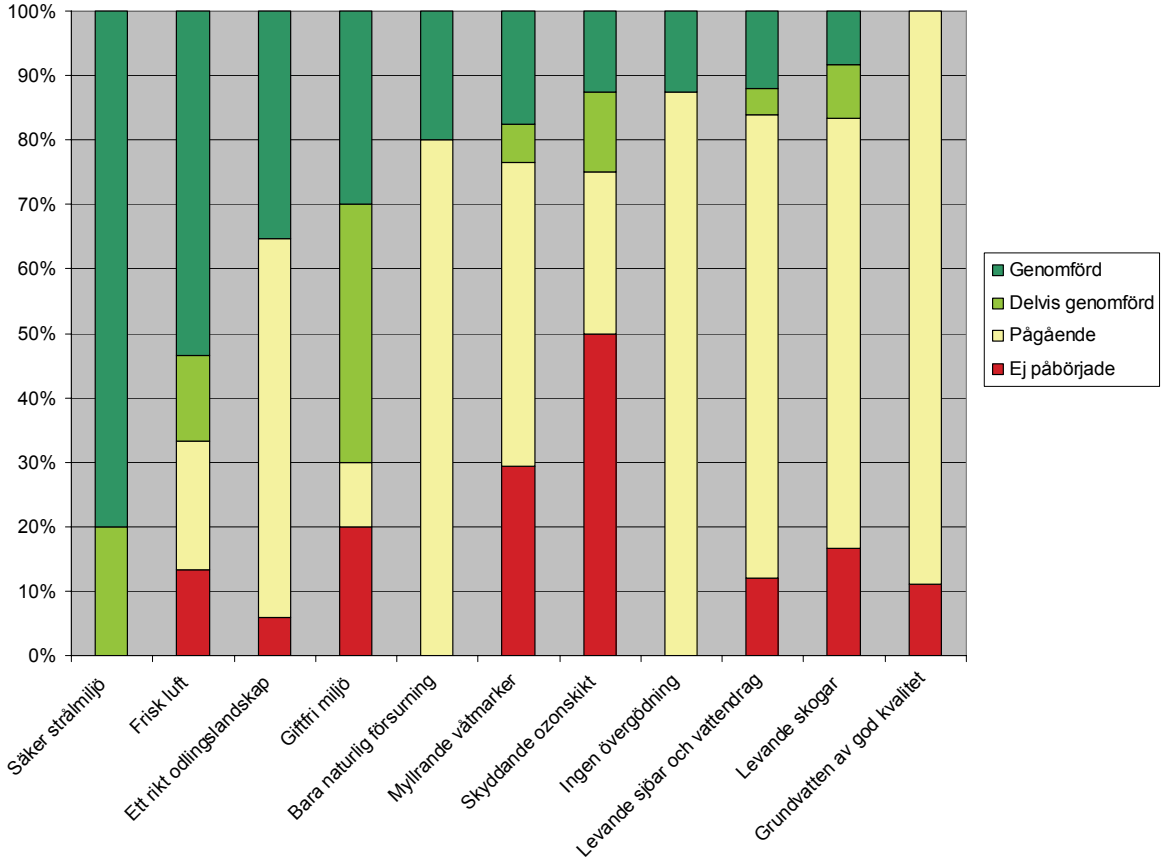

Diagram 8. Andel åtgärder med olika klassning fördelat på miljökvalitetsmål.

Ett problem i arbetet med regionala åtgärdsprogram är att handlingsutrymmet för att följa regionala prioriteringar i miljömålsarbetet är litet. I stort sett alla medel som Länsstyrelsen får för att nå miljömålen är centralt styrda till områden såsom kalkning, efterbehandling av förorenade områden, områdesskydd osv. Ekonomiska medel som är fria att användas till åtgärder därutöver har varit mycket begränsade. Det finns områden dit inte några centrala resurser tillförs till insatser utöver prövning och tillsyn. Det gäller till exempel Skyddande ozonskikt och delar av Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Kommunerna och näringslivet är i mindre utsträckning styrda av den centrala resurstilldelningen. Kommunerna tar in sina skattemedel och bestämmer i stort sett själva över hur de ska fördelas. Å andra sidan upplever kommunerna att lagstiftningen i stor utsträckning styr miljöarbetet och att det är svårt att få resurser till ett aktivt miljöarbete utöver det.

Möjligheterna att genom åtgärdsprogrammen påverka i vilken utsträckning miljökvalitetsmålen uppnås är alltså på grund av de ekonomiska förutsättningarna

begränsade. De flesta åtgärder är anpassade till att kunna genomföras till låga kostnader eller inom befintlig verksamhet. Åtgärdsprogrammen kan ändå spela en betydelsefull roll genom att bidra till att effektivisera och öka arbetet för att nå miljökvalitetsmålen. Exempel på detta kan vara förbättrad samverkan mellan olika aktörer, förbättrad information och kunskapsunderlag och prioritering av miljöarbetet utifrån miljömålen. Att på ett närmare sätt utvärdera och kvantifiera åtgärdsprogrammens betydelse för att uppnå miljökvalitetsmålen är svårt och det skulle bli kostnadskrävande att göra ett ambitiöst försök. Om det avsattes statliga ekonomiska medel för att genomföra åtgärder som tas fram genom programmen skulle arbetet bli effektivare. Sannolikt skulle intresset från viktiga aktörer att aktivt medverka med egna åtgärder öka.

Länsstyrelsen har regeringens uppdrag att i ”i bred förankring i länen utveckla regionala åtgärdsprogram för att nå miljökvalitetsmålen” och frågan är hur arbetet fortsatt ska bedrivas. Innan en revidering åtgärdsprogrammen påbörjas behövs en analys av hur arbetet kan göras effektivare. En strategi kan vara att välja ut färre åtgärder som förankras tydligare hos berörda aktörer. En annan kan vara att skriva formella avtal mellan viktiga aktörer om hur arbetet ska bedrivas. En sammanfattande bedömning är att åtgärdsprogrammen hittills inte har genomförts enligt förväntningarna, men att arbetet ändå har bidragit positivt till att uppnå miljökvalitetsmålen och trenden är positiv när det gäller åtgärdsprogrammens genomslag.